O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

ABDULLA QODIRIY NOMIDAGI JIZZAX DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI

"Tasdiqlayman"
Jizzax davlat pedagogika universiteti
rektori prof. Sh.S.Sharipov
____
2022 yil "___" ______

O'ZBEK XALQI ETNOGENEZI VA ETNIK TARIXI

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi: 100000 – Ta'lim

Ta'lim sohasi: 110000 – Ta'lim

Ta'lim yo'nalishi: 70111101-Ijtimoiy-gumanitar fanlarni o'qitish metodikasi (Tarix)

Jizzax – 2022

Fan/Modul kodi 351O'zXevaEtM04	O`quv yili 2022-2023	Semestr 2	Kreditlar 6
Fan/Modul kodi Majburiy	Ta`lim tili O`zbek		Haftadagi dars soatlari 4

№	Fanning nomi	Auditoriya mashg`ulotlari (soat)	Mustaqil ta`lim (soat)	Jami yuklama (soat)	
1	O'zbek xalqi etnogenezi va etnik tarixi	90	90	180	
		Hammasi	Jami auditoriya	Ma'ruza	Seminar	Mustaqil ish
	2-semestr	180	90	30	60	90
	Jami	180	90	30	60	90

2

Fanning maqsadi – Magistrlarni o`zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixining asosiy bosqichlari uning manbashunosligi va tarixshunosligi bo`yicha olgan bilimlarini chuqurlashtirish va ilmiy tadqiqotga yo`naltirish.

Fanning vazifasi – magistratura bochqich talabalarini etnologiya fani uslublari bo`yicha O`zbekiston va xorijiy olimlar tadqiqotlari bilan tanishtirish hamda ilmiy tadqiqot jarayonida tarixchining aniq vazifasini ko`rsatib berish.

Ushbu maqsadlarga erishish uchun quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:
- nazariy bilim berish va ikmiy manbalar bilan ta`minlash;
- fan mavzulari bo`yicha tarqatma materiallarni taqdim qilish;
- grafik organayzerlardan foydalanib ta`lim samarasini oshirish;
- interfaol usullar yordamida amaliy ko`nikmalarni shakllantirish;
- o`qituvchi rahbarligidagi talabaning mustaqil ishini va o`qituvchining qo`shimcha maslahat darslarini tashkil qilish;
- mustaqil ta`limni o`quv-uslubiy jihatdan ta`minlash;
- talabaning mustaqil bilim olishini rag`batlantirish;
- masofaviy, electron va mobil ta`limni keng targ`ib qilish;
- talabaning o`zlashtirishini muntazam nazorat qilish va baholab borish

II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari)
II.I. Fanning tarkibiga quyidagi mavzular kiradi:

1-mavzu: O'zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi manbashunosligi (2 soat)

O`zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi kursining mazmuni va mohiyati, uning tarix fanida tutgan o`rni, ob`ektlari.Tarix va arxeologiya, etnografiya va antropologiya, numizmatika va lingivistika, toponimika va yozma manbalar. Etnogenez va etnik tarix masalasini tarix fanida qo`yilishi va uni sovet tarixi fanida o`rganishda 1942 yilda toshkentda o`tkazilgan O`rta Osiyo xalqlari etnogenezi va etnik tarixiga bag`ishlangan ilmiy sessiyaning roli va uning

materiallari, Masalan echimga kompleks yondashuvning boshlanishi. O`zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi bo`yicha Toshkent ilmiy anjumanidan keyingi yillarda olib borilgan kompleks xarakterdagi ilmiy tadqiqotlar va uning natijalari.

2-mavzu: Osiyo xalqlari etnogenezi va etnik tarixining nazariy va ilmiy-metodologik asoslari (2 soat)

Fan metodologiyasi tabiat va jamiyatning ichki rivojlanish qonuniyatlari va uning o`zaro bog'liqligi, Etnogenez va etnik tarix fanining nazariy va ilmiy-metodologik asoslari, Etnogenez va etnik tarix borasidagi mavjud konsepsiyalar. Bu borada akademik A.A. Asqarovning ilmiy qarashlari, Etnogenetik jarayonda etnosni shakllantiruvchi omillar va etnik belgilar, Etnogenez, etnos-xalq tarixi va millat tarixining shakllanish qonuniyatlari bo`lib shakllanadi, Mana shu ijtimoiy–iqtisodiy, siyosiy va etnomadaniy jarayonlar etnogenez va etnik tarixning nazariy va ilmiy-metodologik asoslari doirasida o`rganiladi, O`zbek xalqining kelib chiqishi masalasida fanda mavjud ilmiy konsepsiyalar va qarashlar

3-mavzu: O'rta Osiyo qadimgi dunyosining mintaqaviy rivojlanishi va madaniy xo'jalik markazlarini tashkil topishi (2 soat)

O`zbekistonning bronza va ilk temir davri aholisining etnik tarkibi. O`rta Osiyoda neolit davridan mintaqaviy rivojlanishning xosilasi sifatida Amudaryoning yuqori oqimi rayonlarida, Balqob va Sherobod daryolari xavzalarida qadimgi dehqonchilik markazlarining tashkil topishi, Bronza davridan, Zarafshon va Qashqadaryo xavzalarida bronza davrining oxiri va ilk temir va Amudaryoning quyi xavzasida ilk temir davridan e`tiboran qator oazis tipidagi qadimgi dehqonchilik markazlarining tashkil topishi. Mil.avv. VIII-V-asrlarda Qadimgi Baqtriya, So`g`diyona va Xorazmda madaniy -xo`jalik viloyatlarining shakllanishi. Antik davrda qadimgi dehqonchilik o`lkalarida yozuv, pul va mahalliy davlatiga ega bo`lgan so`g`d, xorazmiy va boxtar etnoslarining tarkib topishi.

4-mavzu: O`rta Osiyo hududining qadimgi tub joyli aholisi va uning yozma manbalarda aks etishi (2 soat)

O`rta Osiyoning tub joyli aholisi haqida Avesto ma`lumotlari, G`ova, sug'da, Bag`di, Mauri, Xvarizam va boshqa turkiy qabilalari. Avesto ta`rifi Ahamoniy podsholarining qoyatosh lavhalarida O`rta Osiyo xalqlari, O`rta Osiyo xalqlari haqida yunon-rim mualliflari, O`rta Osiyoning qadimgi xalqlari haqida Xitoy manbalari. Si Ma Syan va uning «Tarixiy xotiralar» asari, Ban Gu va uning «Birinchi Xan dinastiyasining tarixi» asari, Yuechjilar va ularning kushonlar davlatiga asos solishi. Toxar qabilalari va Toxariston. Qadimgi yozma manba`larda etnonimlar va tarixiy geografiya

5- mavzu: Turkiygo`y qabilalarning ilk vatani va oriylar muammosi (2 soat)

Avesto. Aryanam Veychax tur qabilalarining yurti. Turon turlar yurti kanligi. Xitoy manbalariga ko`ra. turkiygo`y qabilalar dastlab «Xu», «Xu-rung», «Di», «Di-rung», «Xunnu», «Turo», «Tukyu» haqidagi xitoy yozma manba`lari.

Arxeologik va antropologik manba'lar, ularning tipologik tafsili va taxlili. Bu tipdagi etnik guruhlarning O'rta Osiyo hududlariga birinchi bor kirib kelishi, Andronova madaniyati va unga tegishli arxeologik yodgorliklarning tarqalgan hududlari, Andronova qabilalarining Miloddan avvalgi II ming yillik oxirgi choragida Baqtriya o'lkasiga kirib kelishi. Andronova qabilalarining Sopolli madaniyati bilan qorishib ketishi.

6- mavzu: O'zbek etnosining antropologik tipi va u dastlab tarkib topgan zamon va makon (2 soat)

O'rta Osiyo qadimgi aholisining tipi. «O'rta er dengizi tipi». Antropologik atamasi-dolixosefallar, O'rta Osiyoning shimoliy-sharqiy tomonlaridan bronza davridan e'tiboran kirib kelgan chorvador aholi tipi-«protoevropalilar tipi»-Braxokefal tipi va bu ikki tip qarishuvidan tashkil topgan yangi tip haqida. O'zbeklarining jismoniy qiyofasiga xos "O'rta Osiyo ikki daryo oralig'i tipi" uni dastlab qaerda, qachon tarkib topgani haqida arxeologik va antropologik ma'lumotlar. T.K. Xujaevning «O'rta Osiyo ikki daryo oraligi tipi»ni fan olamiga olib kirishdagi xizmatlari. Sug'd, toharistan, Ustrushona, Choch, Eloq, Farg'ona va Xorazm aholisi antropologik xususiyatlarining shakllanishi.

7- mavzu- Antik davrida O'rta Osiyodagi etnogenetik jarayonlar (2 soat)

Iskandar Zulqarnay harbiy yurishlaridan keyin O'rta Osiyodagi sotsial iqtisodiy va siyosiy o'zgarishlar. Qang', Dovon, YUnon- Baqtriya davlatlari. YUechji qabilalarining kirib kelishi va xunlarning g'arbga ko'chib o'tishi bilan tarkuiy elementlarning qalinlashishi. Jetiasar va Qovunchi madaniyati. «O'rta Osiyo ikki daryo oraligi tipi»ning shakllanishi va uning antik davr etnik holatiga ta'siri

8- mavzu: O'zbek elatining shakllanish bosqichlari va uning xalq sifatida uzil-kesil shakllanishi (2 soat)

O'zbek elatini shakllanishining o'ziga xos xususiyatlari, ya'ni ikki tilli etnoslar qorishuvi masalasi, Mahalliy tub sug'diy zabon aholi va mahalliy turg'un turkiygo'y aholi. O'zbek etnogenezining boshlangich nuqtasi va uning bosqichlari. G'arbiy Turk hoqonligining tashkil topishi va hoqonlik turklarining til va etno-madaniy taraqqiyot jihatidan boshqa turklardan farqi. O'zbek turklarining asosini qarliq-chigil turklari tashkil etishi. Movaraunnahrda yangi «Etnik hudud»ning tashkil topishi va unda yashovchi turg'un aholi tarkibi. Siyosiy davlat uyushmasining tashkil topishi munosabati bilan o'zbek elatining xalq sifatida uzil-kesil shakllanishi. XIII-XV asrlarda etnik jarayonlar va o'zbek adabiy tilining shakllanishi

9-mavzu: Dashti Qipchoq O'zbeklarining Movarounnahrga kirib kelishi va bu davidagi siyosiy va etnomadaniy jarayonlar (2 soat)

O'zbek atamasi va uning kelib chiqishi haqidagi qarashlar. O'zbek urug'larining tarkibi. Movarounnahrning tub aholisi, ularning xo'jaligi, kundalik turmush tarzi, madaniyati, tili va antropologik tipi, XVI asrning boshlarida

Dashti Qipchoq qabilalarining O'rta Osiyoga kirib kelishi va Shayboniхon hukmronligining o'rnatilishi, Shayboniylar davrida etnogenetik jarayonlar.

10-mavzu: O'zbek xonliklari davrida siyosiy va etnomadaniy jarayonlar (2 soat)

Ashtarxoniylar davlatining tashkil topishi va bu davrda etnik masalalarning yozma manbalarda yoritilishini. O'zaro feodal boshboshdoqlik va O'rta Osiyoni uch xonlikka bo'linib ketishi, Qo'qon xonligi, Xiva xonligi, Buxoro amirligi, Siyosiy tarqoqlikning aholi etnik tarkibiga ta'siri. Xonliklar davrida Movarounnahr aholisi, ularning xo'jaligi, kundalik turmush tarzi, madaniyati, tili va antropologik tipi

11-mavzu. O'rta Osiyo iqtisodiy hayotiga kapitalistik munosabatlarning kirib kelishi va milliy burjuaziya hamda jadidchilikning paydo bo'lishi (2 soat)

O'rta Osiyoni Rossiya imperiyasining mustamlakasiga aylanishi va uning ekonomikasiga rus kapitalining kirib kelishi. Savdo-sotiq va ishlab chiqarish bilan bog'liq banklarning tashkil topishi. Rus dehqonlarining Turkistonga ko'chirish siyosati. Turkistonda milliy burjuaziyaning shakllanib borishi. Ushbu iqtisodiy o'zgarishlarning ijtimoiy hayotga ta'siri va jadidchilik harakati. Jadidlarning ma'rifatchilik siyosati va ularning bu yo'ldagi amaliy ishlari. Turkiston milliy burjuaziyasi va intelegensiyasi orasida milliy ong va o'zlikni onglash tuyg'ularining aniq yo'nalishga kirib borishi va o'zbek millatini tarkib topishi tomon qo'yilgan jadal qadamlar

12-mavzu. O'zbekiston Respublikasining tashkil topish arafasida etnik holat va milliy hududiy chegaralanishning maqsad va mohiyati (2 soat)

Sovetlar tomonidan O'zbekiston Respublikasini tashkil etish arafasidagi Turkiston aholisining etnik tarkibi. Sart atamasi va sartlar haqida. "Sart"larning kelib chiqishi haqidagi qarashlar. Dashti Qipchoq ko'chmanchi qabilalari, kelib chiqish jihatidan urug'-aymoqchilik xususiyatlarini saqlab qolgan turkiy elatlar. Umum xalq tili sifatida turk tilining qarluq-chigil lahjasida so'zlashuvchi Farg'ona vodiysi o'troq aholisi tilini qabul qilinishi va uning turkiy tillar oilasida yangi O'zbek tili sifatida nomlanishi. Sovetlar tomonidan O'zbekistonda yashovchi aholini toifalarga bo'lish. Yurtimizda yashagan aholini sart, qabila nomlar, saxroyilar, turk, qipchoq va boshqa urug'-aymoq nomlari bilan atashning man etilishi

13-mavzu. O'zbek millatining shakllanish jarayoni va o'zbek atamasining umummillat etnonimiga aylanishi (2 soat)

O'zbek so'ziga millat nomi sifatida etnik ma'no va mazmun kasb etirish yo'lidagi umum davlat siyosati. O'zbek so'ziga millat nomi sifatida etnik ma'no va mazmun kasb ettirishning etno-adabiy jabhasi, etno-madaniy qirralari, respublika davlatining iqtisodiy-xo'jalik yutuqlari. Siyosiy davlat mavqi, ommaviy-tashviqot davlat mashinasining mafkuraviy yo'nalishi. O'zbekiston Sovet Sosialistik Respublikasining tashkil topishi, uning qat'iy hududiy chegarasining belgilanishi. Sobiq ittifoq davrida yagona o'zbek atamasi va shu

nom bilan yagona millatni shakllantirilishi, 1991 yilda mustaqil O`zbekiston Respublikasining tashkil topishi, Konstitusiyaviy davlatning millat nomi bilan yuritilishi va uning etno-madaniy sohaga ta`siri, O'zbek atamasining etnik ma`no va mazmun kasb etib, umum millat nomiga aylanishi; iqtisodiy sohada paxta, pilla va qorako`lning umum millat iftixoriga aylanishi

14-mavzu. Markaziy Osiyo xalqlari etnik tarixi XX asrdagi tarixshunosligi masalalari.O`zbek milliy mentaliteti va uning o`ziga xos xususiyatlari (2 soat)

Mentalitet tushunchasi «jamiyat, millat, jamoa yoki alohida shaxsning tarixiy tarkib topgan tafakkur darajasi, ma`noviy salohiyati, insoniy qadr-qimmati, muayyan ijtimoiy sharoitlarda shakllangan aqliy qobiliyati, ruhiy qiyofasi va kuvvati» ekanligi, Milliy mentalitetni o`ziga xos tarixiy, etno-madaniy va tabiiy-iqlimiy shart-sharoitlar doirasida shakllanishi, Milliy o`ziga xoslikni uzoq tarixiy jarayonlarga munosabatda, ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy jarayonlar, o`z aro etnomadaniy aloqalar, diniy mansubliklar asosida shakllanishi, Xalqimizning ruxiy-psixologik qarashlari, ibratli an`analari, urf-odatlari va marosimlarini shakllanishi, Milliy mentalitetni shakllanishida millatlarning aqliy intellektual imqoniyatlari va ruhiy-psixologik kayfiyatlarini aks etishi, O`zbek xalqi mentalitetining 4 ta yirik diniy - mafkuraviy bosqichni bosib o`tganligi va ularning millat fe`l-atvorida o`chmas iz qoldirganligi.

15-mavzu. Mustaqil O`zbekiston davlati-o`zbek millatining uzil-kesil shakllanishida bosh omil (2 soat)

O`zbekiston respublikasiinnig mustaqillikka erishuvi arafasidagi ijtimoiy siyosiy va millatlararo munosabatlar, Tarixiy ong, tarixiy xotira, milliy qadriyatlar, milliy o`zlikni anglash tushunchalari va uning mustaqillik yillarida o`zbek millatini uzil kesil shakllantirishdagi o`rni, Mustaqilliku yillarida kechgan tarixiy va etnomadaniy jarayonlar, Fuqorolarimizda millat taqdiri, millat orzu-istaklari, xalq ezgu niyatlari tushunchalarining kuchayib borishi, Jamiyatda bo`layotgan har bir ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy va madaniy jarayonlarning millatni uzil-kesil shakllanishidagi ahamiyati, Mustaqil O`zbekiston davlati iqtisodiy, siyosiy va madaniy tub o`zgarishlarga bosh –qosh bo`lib o`zbek millatining kafolati sifatida

3. **III.Seminar mashg`ulotlari bo`yicha ko`rsatma va tavsiyalar**

Seminar mashg`ulotlarida talabalar O`zbek xalqi etnogenezi va etnik tarixi fanidan ma`ruza darslarida olgan nazariy bilimlarini mustahkamlash bilan birga, seminarlar mavzulari bo`yicha tayyorgarlik ko`rish jarayonida qo`shimcha adabiyotlar va manbalar bilan tanishish orqali qo`shimcha bilim oladilar. Natijada, ularning bilim doiralari ilmiy jihatdan asoslangan holda kengayadi

Seminar mashg`uloti mavzulari

1-2 mavzu: Osiyo xalqlari etnogenezi va etnik tarixining nazariy va ilmiy-metodologik asoslari (4 соат)

Asosiy masalalar (Reja).

1. Fan metodologiyasi tabiat va jamiyatning ichki rivojlanish qonuniyatlari va uning o'zaro bog'liqligi.
2. Etnogenez va etnik tarix fanining nazariy va ilmiy-metodologik asoslari.
3. Etnogenez va etnik tarix borasidagi mavjud konsepsiyalar. Bu borada akademik K.Sh. Shoniyozov va A.A. Asqarovlarning ilmiy qarashlari.
4. Etnogenez, etnos-xalq tarixi va millat tarixining shakllanish qonuniyatlari.
5. Ijtimoiy–iqtisodiy, siyosiy va etnomadaniy jarayonlarning etnogenez va etnik tarixning nazariy va ilmiy-metodologik asoslari doirasida o'rganilishi.

3-mavzu: O'zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi manbashunosligi (2 соат).

Asosiy masalalar (Reja)

1. O`zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi kursining mazmuni va mohiyati, uning tarix fanida tutgan o`rni, ob`ektlari.
2. Etnogenez va etnik tarix masalasini tarix fanida qo`yilishi va uni sovet tarixi fanida o`rganishi.
3. O`rta Osiyo xalqlari tarixining yangicha davrlashtirish masalasi.

4-5 mavzu: O`rta Osiyo qadimgi dunyosining mintaqaviy rivojlanishi va madaniy xo'jalik markazlarini tashkil topishi(4 соат)

Asosiy masalalar (Reja)

1.O`zbekistonning bronza va ilk temir davri aholisining etnik tarkibi.

2. O`rta Osiyoda neolit davri aholisi mintaqaviy rivojlanishi va Balqob va Sherobod daryolari xavzalarida qadimgi dehqonchilik markazlarining tashkil topishi.

2. Bronza va ilk temir davrida Zarafshon, Qashqadaryo xavzalari va Amudaryoning quyi xavzasida qadimgi ,dehqonchilik markazlarining tashkil topishi.

3.Mil.avv. VIII-V-asrlarda Qadimgi Baqtriya, So`g`diyona va Xorazmda madaniy –xo`jalik viloyatlarining shakllanishi

4. Antik davrda qadimgi dehqonchilik o`lkalarida yozuv, pul va mahalliy davlatga ega bo`lgan so`g`d, xorazmiy va boxtar etnoslarining tarkib topishi.

6-7 mavzu: O`rta Osiyo hududining qadimgi tub joyli aholisi va uning yozma manbalarda aks etishi (4 соат)

Asosiy masalalar (Reja)

1.O`rta Osiyoning tub joyli aholisi haqida Avesto ma`lumotlari, G'ova, sug`da, Bag`di, Mauri, Xvarizam va boshqalar.

2.Ahamoniy podsholarining qoyatosh lavhalarida O`rta Osiyo xalqlari.

3. O`rta Osiyo xalqlari haqida yunon-rim mualliflari.

3.O`rta Osiyoning qadimgi xalqlari haqida Xitoy manbalari. Si Ma Syan va uning «Tarixiy xotiralar» asari. Ban Gu va uning «Birinchi Xan dinastiyasining tarixi» asari.

8-9 mavzu: Turkiygo`y qabilalarning ilk vatani va oriylar muammosi (4 соат)

Асосий масалалар (Режа)

1. Avesto. Aryanam Veychax tur qabilalarining yurti masalasi.
2. Xitoy manbalaridagi turkiy qabilalarga oid ma`lumotlar.
3. Arxeologik va antropologik manba`larning tipologik tafsili va taxlili.
4. Andronova madaniyati va unga tegishli arxeologik yodgorliklarning tarqalgan hududlari.
5. Andronova qabililarining Miloddan avvalgi II ming yillik oxirgi choragida Baqtriya o'lkasiga kirib kelishi va Sopolli madaniyati bilan qorishib ketishi.

10-11 mavzu: O`zbek etnosining antropologik tipi va u dastlab tarkib topgan zamon va makon (4 соат)

Asosiy masalalar (Reja)

1. O`rta Osiyo qadimgi aholisining tipi. «O`rta er dengizi tipi». –dolixosefallar.
2. "O`rta Osiyo ikki daryo oralig`i tipi" va uni tarkib topishi.
3. O`rta Osiyoga bronza davrida kirib kelgan chorvador -protoevropali-Braxokefal tipi.
4. Sug`d, toharistom, Ustrushona, Choch, Eloq, Farg`ona va Xorazm aholisi antropologik xususiyatlarining shakllanishi.

12-13 mavzu: Antik va ilk o'rta asrlar davrida O'rta Osiyodagi etnogenetik jarayonlar (4 соат)

Asosiy masalalar (Reja)

1. Iskandar Zulqarnay harbiy yurishlaridan keyin O`rta Osiyodagi sotsial iqtisodiy va siyosiy o`zgarishlar.
2. Qang`. Dovon. YUnon- Baqtriya davlatlari.
3. YUechji qabilalarining kirib kelishi va xunlarning g`arbga ko'chib o'tishi bilan tarkuiy elementlarning qalinlashishi.
4. Ilk o`rta asrlar davrida O`rta Osiyodagi etnogenetik jarayonlar.
5. Jetiasar va Qovunchi madaniyativa uning antik davr etnik holatiga ta`siri

14-15 mavzu: O`zbek elatining shakllanish bosqichlari va uning xalq sifatida uzil-kesil shakllanishi (4 соат)

Asosiy masalalar (Reja)

1. O`zbek elatini shakllanishining o`ziga xos xususiyatlari. Mahalliy tub sug`diy zabon va mahalliy turg`un turkiy aholi.
2. O`zbek etnogenezining yakuniy bosqichlari.
3. G`arbiy Turk hoqonligining tashkil topishi.
4. Qarliq-chigil turklari Movaraunnahrda yangi «Etnik hudud»ning tashkil topishi

16-17 mavzu: Dashti Qipchoq O`zbeklarining Movarounnahrga kirib kelishi va bu davidagi siyosiy va etnomadaniy jarayonlar (4 соат)

Asosiy masalalar (Reja)

1. O`zbek atamasi va uning kelib chiqishi haqidagi qarashlar. O`zbek urug`larining tarkibi
2. Mo`g`ullarning Movarounnahrga bosqini va bu davidagi va etnomadaniy jarayonlar
3. Movarounnahrning tub aholisi, ularning xo`jaligi, kundalik turmush tarzi, madaniyati va tili
4. XIV-XV asrlarda etnik jarayonlar
5. O`zbek adabiy tilining shakllanishi, Chig'atoy va O'zbek adabiy tili.

18-19 mavzu: O`zbek xonliklari davrida siyosiy va etnomadaniy jarayonlar(4 соат)

Asosiy masalalar (Reja)

1. Shayboniylar va ashtarxoniylar davlatining tashkil topishi va bu davrda etnik masalalarning yozma manbalarda yoritilishini.
2. O`rta Osiyoni uch xonlikka bo`linib ketishi va uning aholi etnik tarkibiga ta`siri.
3. Xonliklar davrida Movarounnahr aholisi, ularning xo`jaligi, kundalik turmush tarzi va madaniyati.

20-21 mavzu: O`rta Osiyo iqtisodiy hayotiga kapitalistik munosabatlarning kirib kelishi va milliy burjuaziya hamda jadidchilikning paydo bo`lishi (4 соат)

Asosiy masalalar (Reja)

1. O`rta Osiyoni Rossiya imperiyasining mustamlakasiga aylanishi va rus kapitalining kirib kelishi.
2. Rus dehqonlarining Turkistonga ko`chirish siyosati Turkistonda milliy burjuaziyaning shakllanib borishi.
3. Jadidlarning ma`rifatchilik siyosati va ularning bu yo`ldagi amaliy ishlari.
4. O'zbek millatnni tarkib topish jarayonining boshlanishi.

22-23 mavzu: O`zbekiston Respublikasining tashkil topish arafasida etnik holat va milliy hududiy chegaralanishning maqsad va mohiyati (4 соат)

Asosiy masalalar (Reja)

1. Sart atamasi va sartlar haqida. "Sart"larning kelib chiqishi haqidagi qarashlar.
2. Sovetlar tomonidan O`zbekiston Respublikasini tashkil etish arafasidagi Turkiston aholisining etnik tarkibi.
3. Sovetlar tomonidan O`zbekistonda yashovchi aholini toifalarga bo`lish. va boshqa urug`-aymoq nomlari bilan atashning man etilishi.

24-25 mavzu: O`zbek millatining shakllanish jarayoni va o`zbek atamasining umummillat etnonimiga aylanishi (4 соат)

Asosiy masalalar (Reja)

1. O`zbek so`ziga millat nomi sifatida etnik ma`no va mazmun kasb etirish yo`lidagi umum davlat siyosati.
2. O`zbek etno-adabiy jabhasi, etno-madaniy qirralari, respublika davlatining iqtisodiy-xo`jalik yutuqlari.
3. O`zbekiston Sovet Sosialistik Respublikasining tashkil topishi ва yagona yagona millatni shakllantirilishi
4. 1991 yilda mustaqil O`zbekiston Respublikasining tashkil topishi

26-27 mavzu: O`zbek milliy mentaliteti va uning o`ziga xos xususiyatlari(4 соат)

	Asosiy masalalar (Reja) 1.Mentalitet tushunchasi «jamiyat, millat, jamoa yoki alohida shaxsning tarixiy tarkib topgan tafakkur darajasi. 2. Milliy o`ziga xoslikni uzoq tarixiy jarayonlarga munosabatda, ijtimoiy-iqtisodiy va siyosiy jarayonlar, o`z aro etnomadaniy aloqalar, diniy mansubliklar asosida shakllanishi. 3.Xalqimizning ruxiy-psixologik qarashlari, ibratli an`analari, urf-odatlari va marosimlarini shakllanishi  **28-29 mavzu: Mustaqil O`zbekiston davlati-o`zbek millatining uzil-kesil shakllanishida bosh omi (4 soat)** **Asosiy masalalar (Reja)** 1.O`zbekiston respublikasiinnig mustaqillikka erishuvi arafasidagi ijtimoiy siyosiy va millatlararo munosabatlar 2.Mustaqillik yillarida o`zbek millatini uzil kesil shakllanish omillari. 4.Fuqorolarimizda millat taqdiri, millat orzu-istaklari, xalq ezgu niyatlari tushunchalarining kuchayib borishi.  **30- mavzu: O`zbekistonda millatlararo munosabatlar (2 soat)** **Asosiy masalalar (Reja)** 1.Mustaqillik yillarida kechgan tarixiy va etnomadaniy jarayonlar. 2.Tarixiy ong, tarixiy xotira, milliy qadriyatlar, milliy o`zlikni anglash tushunchalari va uning millatlararo munosabatlardagi o`rni. 3. O`zbekistonda millatlararo munosabatlar
4.	**IV.Mustaqil ta`lim va mustaqil ishlar** **IV.1. Mustaqil ta'limni o`zlashtirish tartibi** Ushbu mustaqil ish shakllariga o`qituvchi tomonidan hech qanday ko`rsatma berilmaydi va baholanmaydi, balki talabaning o`zi qiziqishlaridan kelib chiqib ularni amalga oshiradi. Mustaqil ta`limdan ko`zlangan maqsad va vazifalar - bu talabalarda mustaqil bilim olish ko'nikmalarini shakllantirishdan iborat. Mustaqil ta`lim seminar mashg`ulotlariga tayyorgarlik ko'rishdan tashqari fan dasturida ko`rsatilgan, fan bo`yicha talabaning bilim doirasini kengaytiruvchi qo`shimcha mavzular doirasida berilgan topshiriqlarni bajarishni o`z ichiga oladi. **IV.2. Mustaqil ta`lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:** 1. Etnos to`g`risidagi ilmiy konsepsiyalar tahlili masalasi (2 soat) 2. O`zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixining boshlang`ich va yakuniy nuqtalari to`g`risida ilmiy qarashlar (2 soat) 3. O`zbek halqining etnogenezi va etnik tarixi haqidagi tadqiqotlar, asarlar tahlili masalasi (2 soat) 4. O`rta Osiyo xalqlarini yangicha davrlashtirish masalasi va bundagi

	konsepsiyalar (2 soat) 5. "Ibtidoiy to`da", "Ibtidoiy urug`dosh jamoasi", "Harbiy demokratiya", ilk davlat uyushmalari (2 soat) 6. Ilk O`rta asrda So`g`d, Xorazm, Toharistion, Ustrushona, Farg`ona (manbalar asosida) (2 soat) 7. Etnos masalasida Yu.V. Bromley, N.N. Cheboksarov, S.A. Arutyanov, G.Ye. Markov, V.V. Pamenov, L.N. Gumilev, I. Ne`matov ilmiy nazariyalari (2 soat) 8. K. Shoniyozovning o`zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixiga doir tadqiqotlari (2 soat) 9. Millat atamasining hozirgi kunda tahlili masalasi. Primordializm. Konstruktivizm (2 soat) 10. O`rta Osiyo qadimgi dunyosinnig mintaqaviy rivojlanishi (Joyi tun, Kaltaminor, Sarazm) (2 soat) 11. O`rta Osiyo qadimgi madaniy xo`jalik markazlari (Sarazm, "Avesto"da Murg`ob vohasi, Baqtriya, So`g`d, Xorazmning tasvirlanishi masalasi) (2 soat) 12. Qadimgi Farg`ona, Choch, Iloq o`lkalarini manbalarda tasvirlanishi masalasi (2 soat) 13. "Avesto" da O`rta Osiyo tub joy aholisining aks etishi (2 soat) 14. Ahamoniy podsholarining kitoblarida O`rta Osiyo qadimgi tub joy aholilari to`g`risida ma`lumotlar keltirilishi masalasi (Behustun yozuvlari, Naqshi Rustam, Sug`d yozuvi, Persepol devorlaridagi bo`rtma rasmlar) (2 soat) 15. Etnogenez va etnik tarixni o`rganishning nazariy va ilmiy metodologik asosi (2 soat) 16. Sobiq Ittifoq davrida turkiy tilli – o`zbek xalqining shakllanish tarixi bilan bog`liq yondoshuvlar (2 soat) 17. O`zbek xalqining kelib chiqishi to'g'risidagi ilmiy konsepsiyalar va qarashlar tahlili. (2 soat) 18. O`rta Osiyoda qadimgi madaniy – xo'jalik markazlarining tashkil topishi (2 soat) 19. O`zbekiston hududida bronza va ilk temir davridagi ijtimoiy iqtisodiy va madaniy hayot(2 soat) 20. O`zbekistonning bronza davri aholisining etnik tarkibi(2 soat) 21. O`zbekistonning so'ngi bronza va ilk temir davri aholisining etnik tarkibi(2 soat) 22. O`rta Osiyoning qadimgi aholisi to`g`risida "Avesto"va Ahamoniylar manbalari (2 soat) 23. O'rta Osiyoning qadimgi aholisi haqida yunon- Rim mualliflari (2 soat) 24. O'rta Osiyoning qadimgi aholisi haqida Xitoy manbalari (2 soat) 25. O'rta Osiyoning qadimgi aholisi haqida mahalliy yozma manbalar (2 soat) 26. Turkiy qabilalarning ilk Vatani va Oriylar muammosi (2 soat) 27. O`zbek etnosining antropolgik tipi va u dastlab tarkib topgan makon va zamon (2 soat) 28. So`g`diyonaning qadimgi aholisi (2 soat) 29. Antik va ilk o`rta asrlarda O`rta Osiyoda etnogenetik jarayonlar (2 soat)

	30. Antik va ilk o'rta asrlarda Movaraunnahrda turk-sug'diy etnomadaniy maydonninning tashkil topishi (2 soat) 31. O'zbek xalqi etnogenezining bosqichlari (2 soat) 32. Turkiy tilli qabila va elatlarning Movaraunnahr tomon harakat to'lqinlari (2 soat) 33. XIII – XIV asrlarda O'rta Osiyoda siyosiy hayot (2 soat) 34. XIII – XIV asrlarda O'rta Osiyoda etnik jarayonlar (2 soat) 35. XIII – XIV asrlarda O'rta Osiyoda o'zbek adabiy tilining shakllanishi (2 soat) 36. XVI -XVII asrlarda Dashti Qipchoq va Movarounnahrdagi siyosiy vaziyat (2 soat) 37. "O'zbek" va o'zbek ulusi atamalarining talqini (2 soat) 38. Shayboniylar davridagi etnik jarayonlar (2 soat) 39. Uch xonliklar davrida etno madaniy jarayonlar (2 soat) 40. "Sart" atamasi va uning etnik mansubligi masalasi (2 soat) 41. O'zbek atamasining umummillat etnonimiga aylanishi (2 soat) 42. O'zbek Xalqining milliy mentalitetining shakllanishiga ta'sir ko'rsatgan omillar (2 soat) 43. Xitoy manbalarida O'rta Osiyoning qadimgi tarixining yoritilishi masalasi (2 soat) 44. O'zbek etnosining antropologik tipi masalasi (2 soat) 45. A.A.Asqarovning o'zbek xalqi etnogenezi va etnik tarixiga doir tadqiqotlari (2 soat)
5.	**V. Ta'lim natijalari/Kasbiy kompetensiyalar.** Fanni o'zlashtirish natijasida talaba: - O'zbek xalqi etnogenezi va etnik tarixi voqea va jarayonlar, tarixiy rivojlanish omillari haqida tasavvur va bilimga ega bo'lish; - O'zbekiston tarixining siyosiy, iqtisodiy, ijtimoiy, madaniy tarqqiyoti, tarixiy tushunchalar, tarixiy jarayonlarning xususiyatlarini bilish va ulardan foydalanish ko'nikmalariga ega bo'lish; - Talaba tarixiy voqea va hodisalarni, rivojlanish jarayonlarini manba va boshqa adabiyotlar yordamida tahlil qilish usullarini qo'llash, tarixiy rivijlanish muammolari bo'yicha yechimlar qabul qilish malakasiga ega bo'lishi kerak.
6.	**VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari.** • Ma'ruzalar; • Interfaol keys-stadiylar; • Seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • Guruhlarda ishlash; • Taqdimotlarni qilish; • Individual loyhalar; • Jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyhalar.
7.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar.** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini

	to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy nazorat, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish. **Joriy nazorat.** Joriy nazorat semestr davomida seminar mashg'ulotlariga ajratilgan soatlar (juftlik) dan kelib chiqib umumiy 30 ball bilan baholanadi. Jami seminar mashg'ulotlari bo'yicha o'zlashtirish natijalari 100 ballik tizimda 30 ball bilan baholanadi. **Oraliq nazoratlar.** Oraliq nazoratlar semestr davomida ma'ruza mashg'ulotlari o'quv soatidan kelib chiqqan holda 1 marta o'tkaziladi. Oraliq nazorat 100 ballik tizimda 20 ball bilan baholanadi. Oraliq nazorat ishi tarkibida mustaqil ta'lim topshirig'i kiradi. Oraliq va joriy nazorat uchun ajratilgan ballning 60% ini to'plagan talabalarga yakuniy nazorat topshirishga ruxsat beriladi. **Yakuniy nazorat** Yakuniy nazorat yozma shaklida o'tkaziladi. Talabaning yakuniy nazoratdagi o'zlashtirishi 100 ballik tizimda 50 ball bilan baholanadi va yakuniy nazorat uchun ajratilgan ballning 60% ini to'plagan talabalar fanni o'zlashtirgan
8.	**Asosiy adabiyotlar.** 1.Karimov I.A. Tarixiy xotirasiz kelajak yo'q. – Toshkent,1998. 2.Karimov I.A. O'zbekiston mustaqillikka erishish ostonasida. –Toshkent: O'zbekiston, 2012. 3.Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: havfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – Toshkent, 1997. 4.Asqarov A.A. O'zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi. O'quv qo'llanma. – T.: Universitet, 2007. 5.Rasulova N. "O'zbek xalqining etnogenezi va etnik tarixi" fanidan seminar mashg'ulotlarini yangi pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etish: Metodik qo'llanma. – T.: TDPU, 2012. 6.Shoniyozov K. O'zbek xalqining shakllanish jarayoni. – T.: Sharq, 2001. 7.Sagdullaev A. Qadimgi O'zbekiston ilk yozma manbalarda. Toshkent,1996. 8.O'zbekiston milliy ensiklopediyasi. T.1.—T.12. – T.: "O'zbekiston milliy ensiklopediyasi" Davlat ilmiy nashriyoti, 2000—2006. **Qo'shimcha adabiyotlar** Abulg'ozi Bahodirxon. Shajarayi tarokima. T.: Cho'lpon, 1995. –48 b. 1. Abulg'ozi Bahodirxon. Shajarai Turk. – Toshkent: Cho'lpon, 1992. –190 b. 2. Avesto. Tarixiy – adabiy yodgorlik Asqar Mahkam tarjimasi. T.: 2001. 3. Si Ma Syan. Farg'ona taz kirasi. Tarixiy xotiralar ("24 tarix" dagi O'rta

Osiyo ga oid materiallar to'plami). Urumchi. 1989. 489-490 b.
4. Matbatayev B.X. O'zbek davlatchiligining ilk bosqichlarida Farg'ona. Toshkent, 2001, 35-36 betlar.
5. Xo'jayev A. Qadimgi xitoy manbalaridagi turkiy xalqlarga oid ayrim etnonimlar. "O'zbekiston o'rta asrlarda: tarix va madaniyat". Toshkent, 2003. 178
6. Xodjayov T.K. K paleoantropologii drevnego Uzbekistana. Toshkent,1980, str. 43-41.
7. Asqarov A. Tarximizning uch muammosi va ularning yechimi haqida yangicha mulohazalar. O'zIF jurnali, № 5, 2000 yil, 24-28 betlar.
8. A.A.Asqarov. O'zbek xalqi etnogenezi va etnik tarixining ba'zi bir nazariy va ilmiy-metodologik masalalari. «O'zbek xalqining kelib chiqishi: ilmiy-metodologik yondashuvlar,etnogenetik va etnik tarix» mavzusidagi respublika ilmiy-nazariy seminar materiallari. T.2004. 2-12 betlar.

9. Asqarov A. O'zbek xalqi etnogenezi va etnik tarixining ba'zi bir nazariy va ilmiy metodologik asoslari. "O'zbekiston tarixi" jurnali. № 4. Toshkent. 2002, 55 bet.
10. Asqarov A. Qadimgi Xorazm tarixiga oid ba'zi bir masalalar "O'zbekiston etnologiyasi: yangicha qarashlar va yondashuvlar". Toshkent, 2004, 76-84-betlar.
11. Asqarov A. Nekotorыye aspektы izucheniya etnogeneza i etnicheskoy istorii uzbekskogo naroda. Sb. «Materialы etnicheskoy istorii naseleniya Sredney Azii» Toshkent. 1986
12. Asqarov A. Mustaqillik yillarida tarix, arxeologiya va etnologiya. "O'zIF" jurnali. № 6, Toshkent, 1996, 71-bet.
13. Asqarov A. Ariyskaya problema: Novыye podxodы i vzglyadы. Sb. «Istoriya Uzbekistana v arxeologicheskix i pismennыye istochnikax». Tashkent, 2005.
14. Murzo Ulug'bek To'rt ulus tarixi. Toshkent, 1994 225 bet.
15. O'zbekistonning yangi tarixi. Toshkent. 2000.
16. Ashirov A. A. "Avesto"dan meros marosimlar. – Toshkent: 2001. –31 b.
17. Ashirov A.A. O'zbek xalqining qadimiy e'tiqod va marosimlari. – Toshkent: 2007. –275 b.

18. Ashirov A. O'zbek milliy mentaliteti haqida ba'zi mulohazalar. "O'zbek xalqining kelib chiqishi: ilmiy-metodologik yondashuvlar, etnogenetik va etnik tarix". Toshkent. 2004
19. Toshboyev B.E. Milliy xarakter. Toshkent, "Tafakkur qanoti". 2013.
20. Yakubovskiy A.Yu. K voprosu ob etnogeneze uzbekskogo naroda. Tashkent, 1941.
21. Shoniyozov K. "Qang'davlati va Qang'lilar". Toshkent. 1990, 5-bet
22. Shoniyozov K. K etnicheskoy istorii uzbekskogo naroda. Toshkent, 1974.
23. Gumilyov L.N. Etnogenez i biosfera zemli. M., 1993.
24. Gumilyov L.N. Etnosfera: Istoriya lyudey i istoriya prirodы. M., 1993.
25. Iskov A. Sarazm k voprosu stanovleniya rannezemledelcheskoy kulturы Zarafshanskoy dolinы. Dushanbe, 1991. s. 5.
26. Gerodot Istoriya v devyati knigax. Kn. VII, N. 1972
27. Gerodot "Tarix" I, II, III tom 117
28. O'rinboev B.O'., O'rinboeva D.O'. Qadimgi turkiy bitiklar. –S.: 2001
29. Arrian Iskandar uyrishlari. III, IV-kitob.
30. Strabon Geografiya. XI kitob, XI bob, 3.

31. Kvint Kursiy Ruf Makedoniyalik iskandar tarixi.
32. Ban G.U., Chjan Syan Li. Guangli tarjimai holi. Xonnama. Urumchi, 1994.
33. O'zbekiston tarixini o'qitish va o'rganish bo'yicha materiallar ("Tafakkur sarchashmalari" turkumidan). Toshkent, 2007.
34. Kamaliddinov Sh. K voprosu ob upotreblenii geograficheskix nazvaniy «Maverannaxr» i «Turkestan». «O'zbekiston tarixi», 4. Toshkent, 2001.
35. Toshboyev F.E. Ustrushona chorvadorlarining antik davrdagi madaniyati. Toshkent, "Tafakkur qanoti", 2014. 110-123 betlar.

Axborot manbaalari:

1. www.numizmatika.net
2. www.eksponat.net
3. www.ziyo.net
4. www.ref.uz
5. www.google.uz
6. www.mashhur.uz

9.	O'zbek xalqi etnogenezi va etnik tarixi fanining o'quv dasturi Nizomiy nomidagi TDPU tomonidan 2020yil 14.08. da tasdiqlangan fan dasturi asosida ishlab chiqilgan va Jizzax davlat pedagogika universiteti Kengashining 2022 yil "29" avgustdagi 1-sonli qarori bilan tasdiqlangan.
10.	**Fan/modul uchun ma'sul:** **F.E.Toshboyev** – JDPU. O'zbekiston tarixi kafedrasi mudiri, dotsent.
11.	**Taqrizchilar:** **R. Nurqulova** – JDPU. O'zbekiston tarixi kafedrasi dotsenti **O. Ergashev**- Sam DU dotsenti